КЊИЖЕВНА МАНИФЕСТАЦИЈА ДАНИ ГОРДАНЕ БРАЈОВИЋ КАО ПОКРЕТАЧ ЛИТЕРАРНОГ СТВАРАЛАШТВА УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Александар М. Јовановић¹

Сажетак: Литерарна манифестација *Дани деље поезије и стваралаштва Гордана Брајовић* у Алексинцу траје већ четрнаест година. За то време појавило се дванаест песничких зборника са награђеним и похваљеним ученичким радовима. Ученички литерарни радови разврстани су у три узрасне категорије: од првог до четвртог разреда, од петог до осмог разреда основне школе и средњошколци. На овој манифестацији до сада је учествовало неколико хиљада ученика литерарних стваралаца из Србије и других земаља из окружења.

У прегледу књижевних жанрова у првој категорији доминирају лирске песме, у другој узрасној категорији жанровска разноврсност се увећава присуством драмских текстова, као и репортажом, расправом, есејом и рефератом.

Кључне речи: Ученичко литерарно стваралаштво књижевне манифестације за децу, литерарне секције, књижевни жанрови, објављивање.

Од манифестација републичког значаја које негују искључиво деље литерарно стваралаштво посебно високо место имају *Дани деље поезије и стваралаштва Гордана Брајовић* у Алексинцу, коју организује Центар за културу у Алексинцу и компанија *Вечерње новости* из Београда.

У првих неколико година ова се манифестација одвијала под именом *Меморијал Гордана Брајовић*, али се већ једну деценију одвија под именом *Дани деље поезије и стваралаштва Гордана Брајовић²*.

¹ srbinjastrebac@gmail.com

За четрнаест година ове манифестације појавило се дванаест песничких зборника (зборници три и четири, као и шест и седам су двоброј). У четрнаест минулих година (1997-2011) неколико хиљада ученика учествовало је на књижевном конкурс у ове манифестације, а оцењивачка комисија сваке године је само тридесетак радова издвајала као најуспелије и најоригиналније., „Случај је хтео“, писао је после првог Меморијала Драгутин Огњановић,, да се смрћу Гордане Брајовић, у недостатку књижевних сусрета примерених деци у ширем окружењу, културни посленици нашег завичаја одлуче да њеној личности посвете меморијал. Та одлука се показала оправданом, јер је већ први сусрет са децом потврдио значај и смисао овакве културне манифестације.“³

Сви поменути зборници изашли су под називом *Песма међу песницима*, што је својеврсна метафора за одабране и награђене ученичке радове и по томе је сваки од ових зборника био богата књижевна разгледница за одређену годину. Објављивање похваљених и награђених радова младих људи био је додатна енергија која им је помагала да стваралачки стасају. Многима је то био подстицај и охрабрење за даљу стваралачку активност, поручио је на почетку ове манифестације познати песник за децу Слободан Станишић.

Већ у првим годинама ова књижевна манифестација окупила је младе ствараоце из некадашњих југословенских република: Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Хрватске, Македоније, али и из других земаља: Мађарске, Румуније, Аустрије, Немачке.

У овој манифестацији учествовали су до сада скоро сви писци за децу који пишу на српском језику: Мира Алечковић, Драган Лукић, Љубивоје Ршумовић, Добрица Ерић, Слободан Станишић, Перо Зубац, Мошо Одаловић, Душко Трифуновић, Божидар Тимотијевић, Станоје

² Гордана Брајовић (1940-1996) рођена је у Суботинцу код Алексинца. У завичајном Алексинцу завршила је основну школу и гимназију, а Светску књижевност дипломирала на Филолошком факултету у Београду. У време школовања уређивала је листове *Средњошколац*, *Студент*, *Младост*. По завршеним студијама радила је као новинар, а највећи део свог радног века провела је као репортер *Вечерњих новости*. Објавила је девет књига стихова и прозе за децу. После њене смрти у Алексинцу је покренута песничка манифестација са именом Гордане Брајовић а с циљем да се покрену млади ствараоци у различитим жанровима писања. До сада су у манифестацији, поред деце из Србије, учествовала и деца из дијаспоре.

³ Зборник Другог југословенског књижевног сусрета Меморијал Гордана Брајовић, Алексинац-Сокобања 1998. (Уредници: Јован Кесар и Миливоје Р. Јовановић, *Вечерње новости*, Београд 1999, стр. 13)

Макрагић, Ранко Павловић, Драган Колунџија, Миломир Краговић и многи други.

Сваке године на конкурс песничке манифестације *Дани поезије и стваралаштва- Гордана Бајовић* пријављују се радови ученика за три категорије:

- од I до IV разреда основне школе
- од V до VIII разреда основне школе
- средњошколци.

Манифестација се увек одржава у пролеће, последње седмице априла⁴.

Априлски песнички сусрети у Алексинцу посебно су мобилисали неколико ђачких литерарних колектива:

- Литерарни клуб *Перо младости* при Народној библиотеци „Јован Поповић“ у Кикинди;
- Песничку радионицу при библиотеци „Детко Петров“ у Димитровграду;
- Књижевни клуб *Прејака реч* из Ниша;
- Литерарну секцију Основне школе „Јожеф Атила“ из Новог Сада;
- Литерарну секцију Основне школе „Милан Илић Чича Шумадијски“ из Хан Пијеска у Републици Српској;
- Литерарну секцију Основне школе „Васа Чарапић“ из Белог Потока код Београда.

Сваке године по неколико стотина ученичких радова у свим књижевним жанровима пристиже са ових адреса на литерарни конкурс у Алексинцу.

Захваљујући априлским књижевним сусретима у Алексинцу, већ стасава најмлађа песничка генерација која смело и оправдано преузима српску песничку штафету. Међу њима је Невена Стошић из Бањалуке, сестре Наталија и Јефимија Коцић из Ниша, Милица Ракиџија из Београда, Данијел Лазић из Сврљига и многи други.

Неки од ових младих песника који су лауреати из првих година манифестације, већ имају своје афирмативне песничке збирке. Они

⁴ Један сегмент ове манифестације била је садња младе трешње у дворишту школе „Свети Сава“ у Суботинцу, родном месту Гордане Брајовић. Прве године ове манифестације младу трешњу засадио је песник Драган Лукић. Том приликом организује се јавни час казивања поезије. Заједно са песницима своје стихове казују и чланови литерарне дружине из ове школе.

нису више вентуристи (они који долазе), они су већ дошли и са њима почиње ново литерарно доба.

Нашој књижевној историји су познати примери када су уредници угледних књижевних часописа отварали рубрике управо за још неафирмисане књижевне ствараоце. Такав пример шездесетих година 20. века била је *Багдала* из Крушевца, лист за уметност, културу и књижевност, која је имала рубрику *Venturi*, у оквиру које су објављивани радови младих аутора, дакле, оних који су у овој рубрици показивали јавности своје прве пробе пера.

Манифестација *Дани деце поезије и стваралаштва Гордана Бајовић* за четрнаест година свог континуираног трајања (одржала се и у ратној 1999. години) окрилатила је многе младе људе да стварају и објављују. У коначном, и све институције које су систематизовано уводиле децу у стваралачки процес, добиле су кроз награде са ове манифестације и своју сатисфакцију за предан и истрајан рад. Песнички сусрети у Алексинцу охрабрили су младе људе да пишу, да у стих уткају неко своје искуство, срећу или тугу, рану или ожиљак, поставе неко узнемирујуће питање. Крајем деведесетих година тема рата била је веома честа у стиховима деце писаца. Неколико генерација српске деце писало је о погибијама, ратним разарањима, масовној смрти. Тек се од седмог песничког сусрета у Алексинцу опсервација деце поново вратила у ведре просторе детињства.

Када је Душан Радовић састављао своју *Антологију српске поезије за децу*, записао је у предговору: „Стигли су нови људи, са друкчијим животним и песничким искуством, и томе се можемо само радовати. Наша поезија је постала разноврснија по идејама и поступку... Није све и не може бити безазлено ни код деце. И она имају различита искуства са светом и људима.“⁵ То су на својеврстан начин показали и досадашњи песнички сусрети деце у Алексинцу.

Прву категорију ученичких радова у манифестацији *Дани деце поезије и стваралаштва Гордана Бајовић* чинили су радови ученика од првог до четвртог разреда основне школе. У овој узрасној категорији доминирао је као жанр лирска песма, чија је мотивика узета из непосредног дететовог окружења, као што су породица, место у коме живи, природне појаве, свакодневни доживљаји, животиње и птице и слично.

⁵ Душан Радовић, *Антологија српске поезије за децу*, четврто издање, СКЗ, Београд 1991, стр. VII

На примеру награђене песме *Свитац* 1997. године коју је написала Александра Стефановић, ученица првог разреда, види се да песма долази из опсервације детета и да је у изразу видљива прецизност, што указује да се веза између виђеног и речи остварила у потпуности и да ученица има осећај за песму као целину:

Свитац

Свитац има моћ
да осветли ноћ.

То је једна
буба мила
која има
златна крила.

Свитац има моћ
да осветли ноћ.

Ученица другог разреда Паула Барачков награђена је 1998. године за песму:

Гнездо

Од сламчица
од гранчица
и додатак
- перје.

На врху дрвета
гнездо је.
Једно јаје
и још два,
црвкутаће
шума сва.

Код ње је перцептивни ниво обogaћен новом емоцијом-ишчекивањем, чиме је опевани мотив добио на пуноћи опеване слике. Хоризонт очекивања сведен је на најснажнији утисак који дете има при

помену појма гнездо. Гнездо је са очекиваном емотивном асоцијацијом на птице, а птице су за дете превасходно певачице, од чије песме бруји шума од пролећа до јесени.

У дечји искуствени свет још није дошло сазнање да гнездо може да буде гнездо грабљивице или да буде разрушено и празно. Овако, песма је леп пример дечје опсервације и дечје маште у исказу који у семантичком и духовном слоју остварује потпуну хармоничну целину.

На примеру песме *Сутра* Катарине Горчев, ученице првог разреда (2009) из Димитровграда, опевана је свакодневица савременог детињства које протиче у очекивању и без родитељске пажње као неминовног усуда савремене урбане деце:

Сутра

Свако вече пре спавања
Ја замолим моју маму
Да исприча мени причу
Да растера ноћну таму.

Моја мама каже – сутра,
Немој сада да ме гњавиш.
Боље ти је сад да спаваш,
Не да вичеш и галамиш.

Ето мене опет сутра
У кревету, жељна приче.
Чујем маму из кухиње
Немој сада, како виче.

Кад ли ће то сутра доћи
Да испуни жељу моју,
Да растера ноћну таму,
Да прекине ову драму?

Песма је дата у благој лирској наративи која остварује латентну фабулу у којој је централни мотив неостварена дечја жеља да заспи уз мајчину причу. Проблем није нов, али је очито трајан. Свако дете са својим проблемом увек је нова прича која заслужује пажњу и разумевање. Песма је испевана с циљем да буде опомена, и зато се овакви ученички радови могу назвати радови с тезом, или грубље

морално-дидактичка стихована порука. У наведеном примеру очито је да је израз слабији од мисли. У намери да римују, деца често не поштују дух свог језика и променљивост семантике у зависности од редоследа речи и свеукупне еуфоније. Овај пример је добра илустрација како јака и сугестивна мисао није добила одговарајуће лингвистичко рухо, нарочито због колоквијалних синтаксичких формула.

Поред лирских песама у овој узрасној категорији јављају се и прозни радови. У њима се такође огледа жанровска разноврсност. Најчешће су то описи природе кроз сва годишња доба, доживљај са излета или екскурзије, описи животиња, а затим следе кратке приче о неком личном доживљају или сусрету са неком непознатом или знаменитом личношћу. Занимљиво је да има и првих покушаја писања бајки, прича о животињама, а и драмских покушаја.

Ученици у овом периоду школовања већ имају представу о **научном и уметничком** описивању.

Научно описивање се користи за представљање предмета, природних појава, биљака, животиња и другог. Ово описивање одликује:

- тачност
- логичност
- јасноћа израза.

Уметнички описи имају другу функцију. У њима има поређења, епитета, метафора... дакле, износи се своје виђење онога што је предмет описа и инсистира се на личном доживљају тог предмета. Ученици треба да знају да један предмет никада не може да буде описан на исти начин, зато што описивање није само ређање видљивих одлика, већ њихово представљање.

Код свих састава у којима се описује предмет, потребно је да се открије његова лепота, оживела у човековим рукама или оживела кроз његов поглед. Описивање ћилима, на пример, тражи умеће ученика да доживе боје на том предмету и да у њиховој комбинацији открију замисао непознатог ткача. Ако ученици открију и доживе лепоту предмета, наћи ће и најлепше решење за опис.

Добар пример успелог описа дао је ученик четвртог разреда основне школе у опису мачета:

„Зима је загосподарила. Напољу је хладно, дува јак ветар. Мраз је окрпио кристалним ледом сваку барицу. Гоњено јаким ветром

непомично стоји дрвеће, њишући се као да се отима од неког и некуда бежи.

Вече је. Одлично време за шетњу. Задовољно корачам широком улицом. Нигде никога, само понеки траг пса луталице. Бројим кораке.

Одједном, нешто је пресекло моје бројање. Једно мало, изнемогло маче стајало је у дубоком снежном покривачу, молећи за помоћ. Било је само и тужно. На малим трепавицама нахватало се иње, поглед укочен од хладноће. Пажљиво сам га узео и умотао у јакну. Срце му је јако куцало, из очију су сијале искре среће.

Вратио сам се кући са новим пријатељем. Уз топлу пећ и чинију млека, мој Срећко данас лежи и задовољно преде.

Добро се добрим враћа, а Срећко ме свако јутро у школу испраћа“.

(Душан Лазаревић, IV-3, ОШ „Кнез Лазар“, Лазаревац)

Поред оваквих описа, јављали су се радови у којима је описиван пејзаж, портрет, догађај. Под описом пејзажа подразумевамо описивање природе која окружује човека. Зато је пејзаж присутан у сваком књижевном делу. Код описивања пејзажа циљ је да ученик опише природу својим речима, да нам је приближи и покаже. Тако се ученицима најчешће задају теме: *Мој завичај, Зимска слика, Весела јесен, Пролеће у мом селу...*

У оваквом опису највидљивија је лична ученикова емоција, изазвана конкретном природном сензацијом. Ученици су пред изазовом да опишу целу природу: биљни и животињски свет, предмете, атмосферу коју чине мириси, боје, звуци. Описивање пејзажа је дуг процес у коме се треба успешно изборити са доживљеном сликом и сопственим речима. Дobar пример за опис пејзажа је рад са насловом *Јесен* у дванаестом зборнику фестивала.

„Иако се хладноћа увлачи у сваку пору и тера нас са улице, јесен ипак има своје чари. Магловита, суморна јутра, киша која тихо и срамежљиво тапка. Лишће опада, ветар се игра са њим, одбацује га, исказује своју снагу, носи га далеко... носи и мене... једном скривеном, само мени познатом месту у моме срцу, успомени на мој први дан у школи и сусрет са учитељем. И тада је лишће шуштало под ципелама, ветар звиждао своју познату песму, тмурни дани пркосили својим невероватним бојама.

Часовник на зиду већ четири године броји буђења и топле шоље млека... остало је још мало времена, ускоро завршавам четврти разред.

Збуњена сам, помало уплашена, не могу да замислим почетак школског часа без учитељевог гласа, осмеха, говора. Зашто све што је лепо тако брзо прође? Мисли израђају... киша не престаје... јесен је... лепа... најлепша.“..

(Марта Живковић, IV/2, ОШ „Љупче Николић“, Алексинац)

Посебно су занимљиве фантазмагоричне приче у којима оживљава неживи свет из деље околине, што је и психолошка потреба деце узраста првог и другог разреда основне школе. За пример узимамо причу *Краљевство у дрвеној кутији* ученика првог разреда из Београда, која је објављена у четрнаестом зборнику *Дани деље поезије и стваралаштва Гордана Брајовић*.

Краљевство у дрвеној кутији

„Постоји једно необично краљевство које се не налази иза седам гора и седам мора, већ је на полици мога радног стола у обичној дрвеној кутији. Оно је необично, јер у том краљевству живе два краља, две краљице, ловци, коњи, топови и пешаци. Кадгод отворим ту дрвену кутију, почиње борба између црних и белих, борба на шездесет и четири поља. Обе војске јуришају на краља и краљицу, воде борбу за освајање центра. Пешаци напредују, ловци нападају, топови пуцају, а коњи јуришају. Сви имају циљ да ослабе краља и освоје краљицу.

У једној таквој борби, пре неколико дана, један пешак је постао херој, спасио је краљицу и своме царству донео велику победу. Цело краљевство се радовало, па и ја са њима. Затим сам затворио дрвену кутију и краљевство вратио на његово место“. (Алекса Вујановић, I-2, ОШ „Ђуро Стругар“, Нови Београд)

Аутор ове бајковите приче је ученик првог разреда који је научио шаховску игру и о њој проговорио на метафоричан начин, не нарушавајући реалистичну равнотелу игре. Персонификовање предмета, тј. њихово оживљавање, карактеристично је за овај узраст, али је та почетна позиција овде проширена на тај начин што је шаховска игра обогаћена новим смисленим ситуацијама које имају упориште у концепцији шаховске игре. Истовремено, ученик је сразмерно свом узрасту успешно провео економичност изражавања, тако да је целокупна прича мала по обиму, а опет разумљива по својој намери. Приповедање је остварено у складу садржине израза и форме.

Већ у четвртном разреду основне школе, ученици су пажљиви посматрачи света око себе. Тада се појачава осећај за расправу и детаљ, који је кључни елеменат приче. Дobar пример за овакав вид приповедања је прича *Огледало - непријатељ број један*:

„Још једно весело јутро. Када сам се пробудио, прво што сам угледао био је зид. Добро је да то није било огледало. Зашто? Па, ево како је изгледао мој претходни дан и биће вам јасно зашто вам ово кажем.

„Устао сам ведар и расположен. Лагано силазио низ степенице, када сам предосетио да почиње гужва. Мој тата ужурбано је стављао кравату, да не би закаснио на посао. Кафу је пио ходајући. Тада се десила заврзлама. Велика флека од кафе нашла се на његовој новој кравати. Одмах је отишао пред огледало. Не би ни знао за флеку, да није било огледала. Нешто мало касније припремали смо се брат и ја за школу. Брат је заузео место испред огледала и није му падало на памет да жури. Не би му била толико важна фризура, да нема огледала. Мама ми је дала сендвич и ја сам кренуо у школу. Нисам желео сендвич, већ нешто слатко, па сам свратио у пекару. Ширум отворених очију гледао сам неуобичајно дуг ред. Неки намирисани младић, који је мене подсећао на гундеља, задржао је ред, јер је са младом продавачицом причао о лепоти, а истовремено се гледао у огледалу. Бесан сам изашао из пекаре и помислио: опет то огледало! Кад сам се вратио из школе, пошао сам у бископ. У аутобусу сам видео човека са поцепаним капутом и са отрцаним шеширом. Можда је због тога и био тужан. Помислио сам како би његова туга била много мања, да око њега нема огледала. А онда је једна надмена госпођа са пунђом тражила да се померим, како би могла своју нову фризуру да погледа у огледалу. И најзад, у бископу сам чуо разговор две маме. Једна је рекла како ће у новом стану поставити огледало од пода до плафона. Тада сам схватио да огледало може бити људски непријатељ број један. Када не би било толико огледала, људи би били мање уображени, а многи би били мање тужни. Ако већ морамо да имамо огледала, мој предлог је да их не стављамо свуда“.

(Мартин Бјелајац, IV-5, ОШ „Мирослав Антић“, Београд)

У општем прегледу литератних радова који су ученици прве категорије слали на конкурс *Дани дечје поезије и стваралаштва Гордана Брајовић*, доминирају лирске песме, односно, оне у високом постотку надвисују остале жанрове, посебно прозне радове. Од прозних радова најчешћи су слободни састави, у којима ученици преносе своје

измишљене или реалне сусрете са људима и околином. Запажамо да већ на овом узрасту ученици знају да користе различите технике приповедања и настоје да изаберу модел који њима одговара и који им омогућава да најсадржајније и најлакше пренесу одређену информацију.

У коначном, остаје запажање да су најчешће теме у радовима ученика ове категорије углавном темељене на личној перцепцији и личној имагинацији.

Друга узрастна категорија (од V до VIII)

Литерарно стваралаштво ученика од петог до осмог разреда на манифестацији *Дани децје поезије и стваралаштва Гордана Брајовић* показује да се и у овој узрасној категорији наставља интересовање за мале лирске медаљоне, али и за кратке приче, па до већих приповедака или краћих драмских покушаја, фантастичних прича које инклинирају бајци, до есеја и краћих расправа.

За ову узрастну категорију карактеристична је још увек доминација лирске песме и приче, што показује да се стваралачка активност ученика своди на само неколико популарних књижевних врста, са тематиком која је сведена на оквире свакидашњих доживљаја. Поред исповедне садржине, која присуствује у лирским песмама овог узраста, занимљиво је да су се крајем деведесетих година прошлог века и почетком новог миленијума, појавиле и децје родољубиве песме. Оне су настале као резултат ратних сукоба, чије је рефлексије регистровало и децје срце. За пример ћемо узети песму *Коњаник у ноћи* ученице седмог разреда.

На глави шлем, у руци мач
Цар Лазар Косово обилази
Сваке ноћи попут свеца
Српско Косово чува, пази.

И тражи Југ Бог
Његових девет Југ
Црвене божуре с Газиместана
И међу њима Обилића.

Док тако коњаник на коњу јаше
Цео живот му давних времена

Цревеним барјаком лепрша, маше
Косовом тече крв проливена.

Зар је Косово, пита се Лазар,
Земља моја, опет отета
Ни мртвима нам нема спокоја
Док овим пољем туђин шета.

Милоше, Бане, Иване, Милане,
Мачеве за појас, Косово зове
Причести, Милице, своју браћу,
Заветуј Богдане, српске синове:
Увек се за Косово даје све
Увек се за Косово живи и мре.

Мирјана Фуртула, VII-1, ОШ „Славко Родић“, Лазарево (1999-2000)

У првих десет година литерарне манифестације *Дани децје поезије и стваралаштва Гордана Брајовић* најуспешнији песник међу свим такмичарима била је свакако Невена Стошић из Бањалуке. Она је прошла кроз све такмичарске категорије и много пута је освајала прву награду у својој песничкој категорији. Она је најбоља пример за однос детета према писању. Њен таленат сесвакодневно увећавао али и континуиран рад у изучавању књижевности. У каквог је песника израсла Невена Стошић, ношена славом са алексиначке литерарне манифестације, најбоље говори њена првонаграђена песма *Пубертетска*, објављена у узрасној категорији од петог до осмог разреда у зборнику број 11. Ова њена песма проглашена је за песму једанаестих књижевних сусрета у Алексинцу.

Устанем понекад на леву ногу,
Од раног јутра баш све ми смета,
И знам ја добро, почиње борба:
Ја лично против остатка света.

Прво се, наравно, посвађам с мамом,
А за њом, одмах, дође и тата,
Преврћем очима, не слушам ништа
И за све снаге залупим вратима.

Хоћу да знају да сам баш љута
И да им све то буде јасно,
Погасим светло у својој соби,
А неку музику одврнем гласно.

Јурцам по кући, вичем и скачем,
Иако знам да не бих то смела,
Онда из чиста мира заплачем,
Права, правцата тевеновела.

Тата због мене већ губи живце,
Мами баш добро притисак скаче,
А ја се дерњам, скичим и врштим,
К'о неко бесно и лудо маче.

Онда се сетим да је субота
И да ме друштво већ негде чека,
Увежбај смишљено извињење,
Осмех, два пољупца и ето лека.

Млада песникиња сугестивно износи своје немире одрастања. Кроз различите односе у својој породици, она нас уводи у мисаони хоризонт непредвидивости пубертетског доба које се не мири и пати на путу тражења среће и пуноће у границама сопственог бића. Предмет песме је одрастање у замкама непотребних сукоба који су последица мучног усаглашавања са интимних хтењима и љубавним захтевима.

Посебну пажњу привлаче есеј и расправа, који су очигледно резултат подстицаја у дидактичким задацима реализованих у оквиру наставе матерњег језика.

Ученички есеј на овом узрасту је тип текста коме је у основи неко животно или естетско искуство. Асоцијативним путем излаже се мишљење са логичким и емоционалним расуђивањем о проблему који се односи на одређени предмет. Смисаона структура ученичког есеја не прати логику научног истраживања, већ је потчињена сазнању и фантазији ученика.

У овој узрасној категорији, нарочито у осмом разреду, интересовање ученика за дубљу анализу огледа се и кроз писање реферата. Реферат је специфичан вид репродуктивног текста, који је замишљен да представља одређени аспект ученика у односу на конкретан изворни текст или групу текстова.

Овде су есеј и реферат ограничени само на књижевне покушаје, како би се упознала њихова структура и циљ, а продубљеније тумачење ових жанрова биће присутно у категорији средњошколаца, када ће есеј и реферат бити доминантни облици ученичке анализе.

Занимљиво је да ученици овог узраста имају искорак у иронијско гледање на стварност која своје најниже манифестне догађаје има у опсервацији сопствене традиције. На овај начин ученици покушавају да бране свакодневно урушавање националних вредности и националних величина. У овом контексту занимљив је првонаграђени иронијски текст *Орање Марка Краљевића-поглед на здрав начин живота* из 2011. године.

„Након напорног рада у локалном кафеу, отрован димом и заглушен буком, Марко Краљевић се враћа у свој скромни дом код мајке Јевросиме: „убијен“ клима уређајем, глава му „пуца“! Прогута бруфен и замота главу, да би смањио главоболју.

Док мајка Јевросима спрема вечеру, он скокне у бокс до свога Шарца који на покретној траци тренира кас, да му две-три шаке концентрата и воду са ниским процентом натријума.

После вежби јоге и ослобађања од стреса и напетости, Марко и мајка Јевросима седну да вечерају. За почетак, чорбица од артичоке са обраним киселим млеком. Окрепише се салатом од авокада, па гамборима, па штапићима од бамбуса.

А када су се понајели, попише кока-колу зеро, па каже мајка своје сину Марко: Пиле моје, Краљевићу Марко, остави се, синко „четовања“ у смрдљивом интернет кафеу. Од тог вајде нема, нити вајде, нити пара, ни за морске алге, ни за интегрални пиринач, а камоли за зубара. Стиже ми шездесет лета, а ни на лифтинг нисам била. Него слушај своју стару мајку: узми свога коња Шарца, па ти ори необрађена брда и долине, те ти сади интегрални пиринач, шитакe печурке и генетски немодификовану соју. Направи, сине, фарму пужева, те ти храни и мене и себе, и снабдевај мањи тржни центар.

Ту је Марко послушао мајку. Он изјутра упрегао Шарца, па отиде у поље неорано, те он оре од јутра до подне.

Тад наиђе пољопривредна инспекција, па га пита: „Море, Марко, што ти ореш њиве неоране? Што не користиш агротехничке мере и пољопривредне машине?“

Марко њима силни одговара: „Ман'те ме се, господо инспектори! Орем своје њиве неоране, здраву храну хоћу да одгајам. Нема мени ни трактора ни хемије.“

Мало затим инспекција друга, и они га исто питају. Марко њима мудро одговара: "Господо еколошки инспектори, земља ова није отрована, Шарац драги није ми болестан, свима нама треба здрава храна".

Таман Марко потерао Шарца, те ето ти друштва за заштиту животиња. Они Марку строго саопштише: „Брига нас је то што ореш, брига нас је то што садиш, али Шарца упрезати не смеш, ни да мучиш јадну животињу!".

Пре да Марко ишта каже, Шарац схвати речи ове, те се одмах узјогуни: „А тако, и ја имам своја права? Хвала вам, драги људи, што ми очи отвористе. А ти, Марко, нећеш ме више мучите, и ја ти нећу више орати".

„Шарцу драги, племенити створе, ниси ти за рало и орање, него за трке коњске“, рекоше му неки људи.

Тад Шарац одмах реши: „Тако је, на трке!“

Марко оста сам и извуче поуку.

- Сваком поштену бизнису највећи проблем представља инспекција.
- И најбољу идеју на крају увек упропасти неки коњ.

Покупи се Марко и са Шарцем право на хиподром. Шарац, хвала Богу, добро истрениран на тренинг траци, изврсно мотивисан и психолошки стабилан, у трци са обичном кљусаци победи, узме награду, прода пар фотографија за насловне стране коњских часописа, и са менаџером Марком крену кући. Успут Шарац доби коцке жутог шећера и четку за зубе, а мајци Јевросими Марко купи мултивитаминске таблете са тридесет и шест минерала и ајкулиним уљем плус и маску за боре око очију.

Кући дође Марко, даде мајци поклоне и новац, па рече:

„Ово сам ти, мајко, данас изорао!“

(Анђела Игић, VIII-1, ОШ „Цар Константин“ Ниш)

Овакав ученички текст иде у ред трансформисаног, односно, измишљеног препричавања, а то је посебан вид репродуктивног текста који полази од изворног текста, али уноси доста промена у његову структуру и његову поруку.

Добра страна овог ученичког текста је у томе што аутор од почетка има тачно опредељен аспект, он иронијском линијом осликава савремени свет, користећи познату историјско-легендарну епску причу.

У том смислу овакво „преписивање“ познате епске садржине доводи до самосталног, односно, ауторског текста, иако озбиљно не нарушава композициону организацију оригиналног текста. Ту се могу јавити бројни нови (измишљени) елементи, који показују ученикову инвенцију, али и испуњавају постављен дидактички задатак.

Овакви текстови су значајно ученичко искуство и у језичком и у литерарном (књижевном) изражавању.

У напору да промене нешто у односу на оригинал (изворни текст) значајно се увећава њихово литерарно искуство. И досетљивост како може бити организован нови књижевни текст, односно, како се једно може да се замени другим без суштинских последица у односу на поруку или пак, каква може бити функција детаља који се мењају и колико је допустиво удаљавање од исходишног текста. Овакви текстови су добри показатељи важне улоге композиције коју она има у процесу трансформације текста. По свему судећи, због укључивања различитих ауторових ставова, овакви текстови треба да се посматрају као нека хибридна метаформа, преко које се увежбава сопствена склоност ка оригиналном књижевном раду.

Књижевни сусрети *Дани децје поезије и стваралаштва Гордана Брајовић* у Алексинцу за четрнаест година континуираног трајања одиграли су важну улогу у популаризацији књижевног стваралаштва младих и то путем њихових непосредних сусрета у Алексинцу и у Суботинцу, родном селу Гордане Брајовић.

На овој манифестацији деца ствараоци су читала своје награђене и похваљене радове својим вршњацима али и познатим и признатим песницима за децу.

У првим годинама манифестације песници су обилазили скоро све школе у општини Алексинац, где су држали јавне литерарне часове. Тако се догађало да је у појединим школама то био први сусрет деце и писаца за децу.

У школи „Свети Сава“ у Суботинцу, недалеко од родне куће Гордане Брајовић током ове манифестације приређиван је сусрет песника за децу и ђака ове школе. Приликом тог сусрета чланови литерарне секције из ове школе имали су своје литерарно представљање угледним гостима. На крају литерарног часа, неко од

присутних песника евоцирао је успомене на своје детињство, на своје школовање и на своје прве песничке покушаје.

Овакви сусрети били су веома охрабрујући за децу ствараоце и веома подстицајни за оне који се устручавају да литерарно искажу своје немире, хтења, очекивања.

Сумарна оцена ових књижевних сусрета за четрдесет година трајања је веома висока. Појавило се четрнаест песничких зборника са награђеним и похваљеним радовима учесника у скоро свим песничким жанровима. Неколико од тих често награђиваних ученика стекло је у међувремену препознатљив и угледан песнички реноме. Такав пример је, рекосмо, Бањалучанка Невена Стошић. Велики је број и других младих стваралаца са ових простора који су се годинама појављивали на овом месту. Они су такође одрастали и себе формирали као песнике баш у овом песничком амбијенту. Истина, било је и таквих који су се појављивали само по једном, али исто тако с великим и обећавајућим талентом.

Литература:

Тежак, С. Литерарне, новинарске, рецитаторске и сродне дружине (приручник за наставнике), Школска књига, Загреб 1971.

Стевановић, М, Култура изражавања у основној школи, Дечје новине, Горњи Милановац 1979.

Илић др П, Од слова до есеја, Завод за уџбенике и наставна средства, Сарајево 1983.

Дванаест Зборника *Песма међу песницима* (са манифестације Дани дечје поезије и стваралаштва Гордана Брајовић у Алексинцу), Центар за културу Алексинац и Вечерње новости Београд, 1998-2012.

LITERARY MANIFESTATION DAYS OF GORDANA BRAJOVIĆ AS THE INITIATOR OF LITERARY CREATION BY PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Aleksandar M. Jovanović

Summary: Literary manifestation *Days of Children's Poetry and Work by Gordana Brajović* has been held in Aleksinac for fourteen years. During this time, twelve poetry collections appeared containing awarded and praised students' works. The literary papers are divided into three age categories: from the first to the fourth grade, from fifth to the eighth grade and secondary school. Several thousand contributors from Serbia and abroad have taken part in this manifestation so far.

In terms of literary genre, the first category is mostly dominated by lyrical poems. It can also be noted that at this age students use various narrative techniques as well. The second age category reports larger variety of genre through the presence of drama, report, treaty, essay and recount.

Key terms: students' literary creation, children's literary manifestations, literary sections, literary genres, publishing.